

## SAMARQAND VILOYATI MADANIY MEROS OBYEKTLARINI QAYTA TIKLASH VA TA’MIRLASH

**Tillayeva Dilshoda**

*O‘zbekiston-Finlandiya pedagogika insituti  
Ijyimoiy gumanitar fanlar fakulteti (tarix yunalishi)  
1-kurs*

**Annotatsiya.** Ushbu maqolada Samarqand viloyati, o'zining boy madaniy merosi va noyob tarixiy-me'moriy obidalar bilan mashhur. Samarqand viloyatidagi tarixiy-me'moriy obidalarni ta'mirlash tarixini batafsil o'rganib, ularning saqlanish jarayonini, turli davrlarda amalga oshirilgan ta'mirlash ishlari va ularning natijalarini tahlil qilishga harakat qilamiz.

**Kalit so'zlar:** tarixiy obidalar restavratsiyasi, president farmoni, YUNESKO ning ro'yhatiga kiritilishi, ta'mirlash tarixi, ta'mirlashning an'anaviy va zamonaviy uyg'unligi, ta'mirlash natijalari.

## RESTORATION AND REPAIR OF CULTURAL HERITAGE OBJECTS IN SAMARKAND REGION

**Tillayeva Dilshoda**

*Uzbek-Finnish Pedagogical institute  
Faculty of Social and Humanitar Sciences  
(Master's degree in History) 1 st year*

**Abstract.** In this article, Samarkand region is famous for its rich cultural heritage and unique historical and architectural monuments. Having studied in detail the histoey of the restoration of historical and architectural monuments in Samarkand region, we will try to analyze the process of their preservation, the restoration work carried out in different periods and their results.

**Keywords:** restoration of historical monuments, presidential decree, inclusion in the UNESCO list, history of restoration, traditional and modern harmony of restoration, restoration result.

Ilk bor Samarqandga tashrif buyurganlarning, eng avvalo, shaharning qadimiy serjilo me'morchilik obidalari bilan tanishib chiqishlari maqsadga muvofiqdirshuningdek,

Prezidentning “Koronavirus pandemiyasi va global inqiroz holatlarining iqtisodiyot tarmoqlariga salbiy ta’sirini yumshatish bo’yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to’g’risida” farmoni hamda Vazirlar Mahkamasi rayosat majlisi bayoniga asosan Inqirozga qarshi kurashish jamg’armasi hisobidan 57 ta obyektlarni qurish, rekonstruksiya qilish, kapital ta’mirlash va jihozlash ishlariga 193 milliard 900 million so‘m ajratilgan. 2022 yilda Samarqandda joylashgan tarixiy obidalarining ta’miri va qayta tiklanishi uchun jami 28,7 mlrd so‘m mablag‘ sarflangan. Bu haqda AOKAda tashkil etilgan brifingda Turizim va madaniy meros vazirligi huzuridagi Madaniy meros agentligi matbuot kotibi Mohinur Imomova ma’lum qildi. Shuningdek, 2022 yilda Samarqandning 14 ta madaniy meros obidolari qayta ta’mirlangan. Ular orasida Registon ansambili, Shohizinda va Bibixonim majmuasi, Amir Temur maqbarasi, Ulug‘bek rasadxonasi kabi yillar davomida ko‘p marotaba qayta restavratsiya qilingan obidalarini uchratish mumkin. Ma’lumot o‘rnida, so‘nggi uch yillikda 250 dan ortiq madaniy meros ob’ektlari restavratsiyasi uchun davlat byudjetidan 339 mlrd so‘m sarflangan. Samarqand shahri 2001 yilda YuNeSKOning jahon merosi ro‘yxatiga kiritilgan. 2019 yilda YuNeSKOning jahon merosi qo‘mitasining 43-sessiyasida esa Samarqand tarixiy obidolari muhiti bilan bog‘liq xavotirlar bildirilgan. Hujjatda yozilishicha: «JMQ axborotiga muvofiq, Samarqand YuNeSKOdan oxirgi 20 yil ichida tarixiy landshaftni saqlash uchun 130 ming AQSh dollarini olgan. Hokimiyat faoliyatining natijasi teskari: tarixiy landshaft xavf ostida». Ma’lum bo‘lishicha, sessiyada YuNeSKO Samarqanddagi yuzdan ortiq obyekt borasida tavsiya ilova qilgan. Samarqand viloyati tarixiy-me'moriy obidalarining ahamiyati: Samarqand viloyati o'zining boy tarixi va madaniy merosiga ega bo'lib, qadimgi davrlardan boshlab turli xalqlarning madaniyati va san'atini o'zida mujassam etgan. Viloyatda joylashgan tarixiy-me'moriy obidalar o'zining noyobliligi va ahamiyati bilan jahon miqyosida tanilgan: Registon maydoni: Ushbu maydonda joylashgan uchta madrasa (Ulug'bek, Tilla-Kori va Sherdor) Samarqandning eng mashhur tarixiy-me'moriy majmualaridan biri hisoblanadi. Ular o'zining ajoyib bezaklari, gumbazlari va xattotlik namunalari bilan o'ziga xos uslub va go'zallikni aks ettiradi. Gur-e Amir maqbarasi: Amir Temur va uning oilasiga bag'ishlangan bu maqbura o'zining ulug'vor me'morchiligi, ganch o'ymakorligi va mo'g'ul san'atining ajoyib namunasi hisoblanadi. Bibi-Xonim masjidi: XIV asrda qurilgan ushbu masjid o'zining ulug'vor hajmi, baland minorasi va noyob me'morchiligi bilan diqqatga sazovordir. Samarqand shahri: Samarqand shahri o'zining tarixiy qoldiqlari, ko'chalarining naqshlari, qadimgi hunarmandchilik markazlari va boymadaniy merosi bilan jahon miqyosida tanilgan. Ushbu obidalar nafaqat o'zining go'zalligi bilan, balki o'tmish xalqlarining hayoti, urf-odatlari, madaniyati va san'ati haqida guvohlik berish bilan ham qimmatlidir. Ularni saqlash va kelajak avlodlarga yetkazish bizning

madaniy burchimizdir. Samarqand viloyati tarixiy-me'moriy obidalarini ta'mirlash tarixi: Samarqand viloyatidagi tarixiy-me'moriy obidalarni ta'mirlash tarixi juda qadimgi davrlarga borib taqaladi. Turli davrlarda turli xil ta'mirlash ishlari amalga oshirilgan bo'lib, ularning maqsadi obidalarni saqlash, ularning asl holatiga qaytarish yoki ularni yangilashdan iborat edi. Qadimgi davrlar: qadimgi davrlarda obidalarni ta'mirlash ishlari, asosan, ta'mirlash va tiklashga qaratilgan edi. Ularning asosiy maqsadi obidalarni yaxshi holatda saqlash va ularning buzilishini oldini olishdan iborat edi. O'rta asrlar: O'rta asrlarda obidalarni ta'mirlash ishlari, asosan, yangilash va kengaytirishga qaratilgan edi. Bu davrda yangi masjidlar, madrasalar va boshqa binolar qurilgan, eski binolar esa kengaytirilgan va bezatilgan. XIX-XX asrlar: XIX-XX asrlarda Samarqand viloyatining tarixiy-me'moriy obidalarini saqlashga jiddiy e'tibor qaratildi. Obidalarni ta'mirlash va tiklash bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borildi, mutaxassislar tayyorlandi va bir qator ta'mirlash ishlari amalga oshirildi. Mustaqillik davri: O'zbekiston mustaqillikka erishganidan keyin Samarqand viloyatidagi tarixiy-me'moriy obidalarni saqlash va ta'mirlashga alohida e'tibor qaratildi. Bu davrda bir qator keng ko'lamli ta'mirlash ishlari amalga oshirildi, obidalarni o'rganish va saqlash bo'yicha ilmiy tadqiqotlar olib borildi, turizmni rivojlantirishga qaratilgan chora-tadbirlar amalga oshirildi. Samarqand viloyati tarixiy-me'moriy obidalarini ta'mirlashda qo'llanilgan uslublar: samarqand viloyatidagi tarixiy-me'moriy obidalarni ta'mirlashda turli xil uslublar qo'llanilgan. An'anaviy uslub: an'anaviy uslubda obidalarni ta'mirlashda qadimgi texnologiyalar va materiallar qo'llanilgan. Bu uslub obidalarni asl holatida saqlab qolishga imkon beradi. Zamonaviy uslub: zamonaviy uslubda obidalarni ta'mirlashda zamonaviy texnologiyalar va materiallar qo'llanilgan. Bu uslub obidalarni tezda ta'mirlash va ularning chidamliligini oshirish imkonini beradi. Integral uslub: integral uslubda obidalarni ta'mirlashda an'anaviy va zamonaviy uslublarning afzalliklari birlashtiriladi. Bu uslub obidalarni saqlash va ularning asl holatiga qaytarish uchun eng samarali hisoblanadi. Samarqand viloyatidagi tarixiy-me'moriy obidalarni ta'mirlashda yuqorida keltirilgan uslublardan tashqari, quyidagi jihatlarga ham alohida e'tibor qaratilgan: Obidalarni chuqur o'rganish: Ta'mirlash ishlaridan oldin obidalarni chuqur o'rganish va ularning tarixi, me'morchiligi va san'ati haqida ma'lumot to'plash muhim hisoblanadi. Materiallarni tanlash: Obidalarni ta'mirlashda an'anaviy materiallar qo'llanilishi kerak. Agar zamonaviy materiallar qo'llanilsa, ular obidalarga zarar yetkazmasligi kerak. Ta'mirlash ishlarini amalga oshirish texnologiyalari: Ta'mirlash ishlarini amalga oshirishda yuqori malakali mutaxassislar va zamonaviy texnologiyalar qo'llanilishi kerak. Obidalarni muhofaza qilish: Ta'mirlash ishlari tugagandan so'ng obidalarni muhofaza qilish va ularning saqlanishini ta'minlash muhim

hisoblanadi. Samarqand viloyati tarixiy-me'moriy obidalarini ta'mirlashning natijalari: Samarqand viloyatidagi tarixiy-me'moriy obidalarni ta'mirlash ishlari o'zining ijobiy natijalarini berdi. Ularning ba'zilar quyidagilar: Obidalarni saqlab qolish: Ta'mirlash ishlari obidalarni buzilishdan saqlab qolishga va ularning asl holatiga qaytarishga imkon berdi. Turizmni rivojlantirish: ta'mirlangan obidalar turizmni rivojlantirishga sezilarli hissa qo'shdi. Ular dunyoning turli burchaklaridan kelgan sayyohlar uchun jozibador joyga aylandi. Madaniy merosni o'rganish: Ta'mirlash ishlari davomida obidalarni o'rganish va ular haqida ilmiy ma'lumotlar to'plash imkoniyati yaratildi. Bu ma'lumotlar tarixni o'rganish va madaniy merosni saqlash uchun qimmatlidir. O'zbekistonning obro'sini oshirish: Ta'mirlangan obidalar O'zbekistonning dunyodagi obro'sini oshirishga va mamlakatning turizm salohiyatini kuchaytirishga yordam berdi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsam Samarqand viloyatidagi tarixiy-me'moriy obidalarni saqlash va ta'mirlash ishlari o'tmishni saqlash va kelajakka qadam qo'yishda muhim rol o'ynaydi. Ular nafaqat viloyatning madaniy boyligini namoyon etadi, balki o'tmish xalqlarining hayoti, urf-odatlarini, madaniyati va san'ati haqida guvohlik beradi. Obidalarni saqlash va ta'mirlash bizning madaniy burchimizdir. Ushbu obidalarni kelajak avlodlarga yetkazish bizning eng muhim vazifamizdir.

#### **Foydalanilgan adabiyotlar.**

1. "Samarqand viloyati tarixiy-me'moriy obidalarining katalogi", Samarqand viloyati madaniyat boshqarmasi, 2010. •
2. "O'zbekiston Respublikasi Madaniyat vazirligining rasmiy veb-sayti", <https://mincult.uz> (<https://mincult.uz/>)
3. "YUNESKOning Jahon merosi ro'yxati", <https://whc.unesco.org> (<https://whc.unesco.org/>)